

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Nr 1 - februari 2013

Landsbygd i Centrum

Tema: Stängsla in - stängsla ut

Foto: Karin Joelsson

Länsstyrelsen i Stockholms län
Hantverkargatan 29
Box 22067
104 22 Stockholm

Tfn: 08-785 40 00 (vxl)
Fax: 08-785 40 01
Besök oss gärna på
www.lansstyrelsen.se/stockholm

Redaktion: Hanna Williamsson, Mette
Kjöbek Petersen, Rose-Mari Åkerström
Ulrika Geber (ansvarig utgivare)

Tryckeri: Lenanders Grafiska

I detta nummer kan du bland annat läsa om:

Kvalitet i centrum på Malmby Gård

Stockholm är ett rovdjurslän!

Måste det vara så dyrt att stängsla?

Hur får man stängsla, egentligen?

Hägnader i landskapet förr och nu

Trägårdesgården som återuppstod

Nyhet! Fyra sidor om stöd till landsbygden

Lantbruksledaren

Strålände sol och fem grader kallt. Mälarvikarna och skärgården är fulla av entusiastiska skridskoåkare – Stockholm visar sig just nu från sin bästa sida.

Temat för detta nummer av Landsbygd i Centrum är att stängsla in och stängsla ut. Den betesbaserade djurhållningen är en förutsättning för att kunna hålla ett öppet kulturlandskap och bevara den biologiska mångfalden. Det betesbaserade köttet är också alltmer efterfrågat av konsumenterna och krögarna i Stockholm. Vi försöker lyfta olika aspekter för att underlätta denna djurhållning i länet. Stängslingen är en av flera utmaningar, både vad gäller tid och pengar. Bete med bra foder och stängsel ger sunda och skadefria djur. Samtidigt som beteshagar i vissa områden också måste ha stängsel som minskar risken för rovdjursangrepp.

Från och med den 14 februari är det möjligt att söka jordbrukarstöden som ska vara inne senast den 18 april och vi ägnar därför flera sidor åt SAM i detta nummer. Att ta del av erfarenheterna från kontrollsäsongen 2012 och checklistan inför SAM 2013 kan vara väl investerad tid för att få en korrekt ansökan och undvika framtida återkrav. Som vanligt finns det möjligheter till stöd och hjälp med SAM Internet både per telefon, på länsstyrelsen och ute i länet.

Vi är nu inne på Landsbygdsprogrammets sista år i programperioden 2007 till 2013. Hela budgeten för nuvarande program ska vara slut den 31 december i

år. Därför är det mycket viktigt att stöd med slutdatum under 2013 verkligen slutredovisas och rekvideras i tid, så att eventuella medel som inte förbrukats kan komma andra till del.

Som ni kanske uppmärksammat är det klart att det nya gårdsstödet inte kommer att starta förrän 2015. Även om ingenting är beslutat är det inte otroligt att detta även gäller det nya Landsbygdsprogrammet. Det innebär att det kommer att bli en del övergångsregler för året 2014.

På regeringskansliet pågår förberedelsearbetet inför nya landsbygdsprogrammet och den partnerskapsöverenskommelse som Sverige ska presentera för EU-kommissionen i september. Där ska Sverige beskriva hur man vill arbeta med lokalt ledd utveckling, motsvarande det som idag är Leader, och samverkan mellan de fyra fonderna Jordbruksfonden, Fiskerifonden, Regionalfonden och Socialfonden för att uppnå EU:s framtidsstrategi EU2020. Alla länsstyrelser kommer att få uppdrag av Landsbygdsdepartementet att påbörja förberedelsearbetet ute i regionerna, med analyser av nuläget och framtida behov av utveckling. I det arbetet kommer vi bland annat att kalla till partnerskapsmöten för att få en så bra bild som möjligt av läget i länet.

Ulrika Geber
Lantbruksdirektör

Om Landsbygd i Centrum

Tidningen Landsbygd i Centrum ges ut av enheten för lantbruksfrågor på Länsstyrelsen i Stockholms län. Den vänder sig till lantbrukare och andra företagare på landsbygden i länet och kommer ut med fyra nummer per år. Varje nummer innehåller temaartiklar, information om stöd till landsbygden och annonser till olika typer av kompetensutveckling.

Foto: Lena Webrink

Hur vill du läsa Landsbygd i Centrum?

Du som inte håller tidningen i din hand, utan läser den på din datorskärm, vet att tidningen också finns som elektroniskt nyhetsbrev. Du som helst läser Landsbygd i Centrum på din dator men ändå får den i din brevlåda kan avsäga dig papperstidningen genom att skicka ett e-postmeddelande till oss: lantbruk.stockholm@lansstyrelsen.se.

Du som varken fått tidningen i din brevlåda eller till din e-postadress men vill vara säker på att inte missa nästa nummer, teckna en prenumeration på det elektroniska nyhetsbrevet redan idag. Det gör du genom att uppge din e-postadress på vår webbsida, www.lansstyrelsen.se/stockholm/lic. Då får du, förutom de fyra numren av tidningen, också nyheter och inbjudningar till kompetensutveckling.

Nästa nummer kommer med posten den 10 maj. Du som prenumererar elektroniskt kan se fram emot att få läsa den redan den 3 maj!

Kvalitet i centrum på Malmby Gård

Vägen till Anette och Curt Carlström slingrar sig genom ett bländande vackert kulturlandskap i vitt. Vita är också mangårdsbyggnaden och de två flyglarna på gården mitt i korsningen i Malmby. Landsbygd i Centrum är hemma hos familjen Carlström på Malmby Gård för att ta del av deras erfarenheter av rovdjursavvisande stängsel.

Med inriktning på allt möjligt

Gården ligger i Närtuna socken och har ganska mycket bete, omkring 70 hektar, i form av både naturbetesmarker och betade vallar. Curt är född på gården och fram till 60-talet bedrev hans far mjölkproduktion här. Men vilka djur som betat gårdens hagar har varierat över tid, och förutom mjölkproduktion har det bedrivits såväl hästavel som köttproduktion. Sedan Anette kom till gården för 12 år sedan har det gått islandshästar och ett tjugotal tackor av gotlandsfår i hagarna. Både Anette och Curt arbetar hemma på gården och det har också varit ett av målen.

- Inriktningen är att vi har allt möjligt, säger Curt och understryker att det är viktigt med många ben att stå på för att minska sårbarheten i företagandet. Det handlar i det här fallet om 200 hektar skog, turism med uthyrning både hemma i en av flyglarna och på olika torp, entreprenörverksamhet för vägföreningar, fåren, omkring 80 hektar åker samt egen och utarrenderad hästverksamhet. Med drygt 30 hästar och fåren finns det tillräckligt med betesdjur för all betesmark.

Gården ligger i utkanten av Riala vargrevir och varg har varit synlig några kilometer söderut. De har en naturbetesmark som ligger en bit bort från gården i samma riktning och de bestämde sig tidigt för att investera i ett rovdjursavvisande stängsel. Ingen av betesmarkerna gränsar mot vatten även om det finns flera sjöar i området.

Det finns för mycket dåliga stängsel

Anette tycker att de genom egna surt förvärvade erfarenheter lärt sig att bra kvalitet i material alltid lönar sig. Curt menar att det finns för mycket dåliga stängsel, speciellt för hästar. Även ett vanligt stängsel ska ha ordentliga stolpar i raka linjer och fyra till fem väl spända trådar. Det rovdjursavvisande stängslet ska vara ”snäppet bättre”, framförallt de kraftiga hörnstolparna och att de ska stå på tjälfritt djup. Ett bra rovdjursavvisande stängsel ska kunna stå i 10 år, tycker de. Det var utgångspunkten vid planeringen av investeringen för en beteshage på cirka fem hektar. Anette har både gått på stängselkurs och pratat med andra färagare för att samla erfarenheter.

- En stor fördel med det nya stängslet är att de slipper gå runt och slå ner stängselstolpar på våarna, något man gärna slipper när man blir äldre, konstaterar Curt. En nackdel är att de behöver röja flera gånger under nedersta tråden, som de satt på 25 centimeters höjd. Det är helt nödvändigt för att hålla spänningen uppe. En annan nackdel är att tillgängligheten för allmänheten minskar om man inte sätter upp extra grindar. Det kan ha betydelse, speciellt i naturbetesmarker med fornminnen. För familjen Carlströms del har det betydelse för de turister från andra länder i Europa som kommer till gården och som verkligen uppskattar att vandra i både skog och betesmarker.

Hjälp av Rovdjursföreningen

Anette och Curt sökte och beviljades ersättningen för rovdjursavvisande stängsel inom Landsbygdsprogrammet. De fick den nya, högre ersättningen om 50 kronor per meter stängsel, och tycker att det i princip täckte alla materialkostnader. Så här i backspegeln tycker Curt och Anette att de kanske tog i för mycket när de satte upp stängslet. Curt använde

Ersättning för rovdjursavvisande stängsel...

...kan du söka som har får i Rialatrakten och önskar förstärka ditt stängsel mot varg. Ersättningen, som är en miljöinvestering inom Landsbygdsprogrammet, är 50 kr per löpmeter. Denna ersättning avser endast den extra förstärkning som krävs utöver vanligt stängsel, inte det stängsel som krävs att hägna in fåren. Mer information om ersättningen och svar på dina frågor får du av Åsa Pettersson, 08-785 49 32

Foto: Åsa Pettersson

Kvalitet i centrum... - fortsättning

gamla telefonstolpar i hörnen och det var otroligt mycket jobb att borra ner dem till tjälfritt djup. Att få starka och stabila hörn är A och O, menar han, men idag hade de istället valt vanliga, grövre, impregnerade stolpar. Däremot är de mycket nöjda med att de valde fjädrande isolatorer av bra kvalitet och tjock tråd. Fjädrande isolatorer är bra om exempelvis en häst eller älg skulle springa in i stängslet.

De fick mycket hjälp av rovdjursföreningen. Flera medlemmar kom och arbetade gratis i flera dagar för att hjälpa till att slå in isolatorer och dra tråd. Både Curt och Anette är tacksamma för hjälpen och minns att det var både stimulerande och roligt och de bjöd alla på lunch och middag under arbetet.

Det viktigaste rådet till andra brukare är att verkligen satsa på kvalitetsprodukter, eftersom det lönar sig i längden. Anette och Curt tycker att de leverantörer som säljer kvalitetsprodukter är otroligt kunniga och de har verkligen använt sig av denna kompetens och varit mycket nöjda med den hjälp de fått.

Vargfrågan varken svart eller vit

Vargfrågan hemma hos familjen Carlström är varken svart eller vit. Att de bor i anslutning till vargreviret är ingenting de tänker på i vardagen. En större oro idag är problem med vildsvinen som förstör mycket. Bland annat har en fin ettårsvall blivit helt förstörd och täckdikesmynningar har satts igen i krongdiken. Men familjen har diskuterat att om det värsta tänkbara ändå skulle hända så ska de sluta med fåren.

- Det skulle vara alltför tungt, konstaterar Anette och Curt som annars ser ljust på framtiden. Anette tycker att det roligaste är turistverksamheten som går väldigt bra. De använder sig av en webbsida som riktar sig till gäster från hela Europa och har beläggning en stor del av året. Familjer från flera olika länder återkommer år efter år. Det är roligt och socialt, något som även sonen

Erik, 10 år, uppskattar. Curt tycker att arbetet i skogen, med både skogsvård och plantering, är roligast. Bland annat har han en mycket fin poppelodling som anlades i början av 90-talet. De tänker på hur gården ska kunna bli en bra arbetsplats för nästa generation med lagom mycket arbete, men ändå med spännande utveckling. Just nu har de en ansökan inne för investering i ett nytt rovdjursavvisande stängsel även för de hagar som ligger nära gården.

Ulrika Geber

Svenska Roddjursföreningen...

... är en ideell organisation som bland mycket annat har stängselgrupper som kan hjälpa fårägare som vill sätta ett rovdjursavvisande stängsel med det praktiska stängslingsarbetet. Läs mer på deras webbplats, www.rovdjur.se eller kontakta föreningens representant i Roslagen, Kerstin Fredin på 0175-317 89, 070-282 40 27 eller kerstin.fredin@rovdjur.se

Anette och Curt Carlström med sonen Erik. Foto: Ulrika Geber

Ett rovdjursavvisande stängsel är...

... ett stängsel som uppfyller Viltskadecenters rekommendationer. De finns utförligt beskrivna i faktabladet "Stängsel för att förebygga skador från rovdjur". Du kan beställa eller ladda ner faktabladet från deras webbplats, www.viltskadecenter.se. Du kan också få det från Länsstyrelsen om du kontaktar Åsa Pettersson, 08-785 49 32.

Viltskadecenter...

... är ett servicecenter för myndigheter, organisationer, djurägare, markägare och allmänhet som arbetar på uppdrag av Naturvårdsverket. De arbetar bland annat med att bidra till att begränsa skador som orsakas av rovdjur. På deras webbplats hittar du mycket information om stängsel och andra förebyggande åtgärder, www.viltskadecenter.se

Stockholm är ett rovdjurslän!

I Stockholms län finns både varg och lodjur, och vi måste alla vänja oss vid att vi bor i ett rovdjurslän. För många som har betesdjur innebär närvaron av rovdjur en oro. Kunskap om rovdjursläget i länet och om hur man som djurhållare kan skydda sina djur i olika situationer är därför viktig.

Vi behöver vänja oss

Norr om Stockholm och Mälaren är lodjursstammen tät. Ett vargpar finns just nu i ett område ungefär mellan Åkersberga, Vallentuna, Rimbo och Norrtälje, i det som brukar kallas Rialareviret. Vandrande ungvargar kan dyka upp lite var stans i länet, men de passerar vanligen snabbt genom ett område. När de slår sig ner och bildar revir blir de oftast kvar tills de dör. Vi har politiskt beslutade mål om att ha livskraftiga stammar av de här arterna i Sverige. Man kan självklart diskutera hur många det behöver vara för att det ska vara en livskraftig stam, men helt klart så många att även vi i Stockholms län behöver vänja oss vid att rovdjur finns här hos oss.

All statistik visar att får är det tamdjur som är allra mest skadedrabbat och att det framför allt är varg som orsakar skadorna. Lodjur kan också skada eller döda får och lamm, men skadorna blir vanligtvis begränsade. Nötdjur kan angripas men det är väldigt ovanligt, de är ofta bra på att skydda varandra. Hästar kan ibland få otäcka sårskador som man kan ta för rovdjursangrepp fast det inte är det. Det finns bara två dokumenterade fall då hästar angripits av rovdjur i Sverige under de senaste 15 åren. Det allra viktigaste är alltså att skydda sina får på ett bra sätt. Även hundar kan angripas, men det är en helt annan fråga.

Förebygg angrepp

Om du har får och bor nära eller i Rialareviret bör du, om du inte redan har gjort det, se över dina stängsel. Alla stängsel är bättre än inga stängsel. Ett bra stängsel

ska vara tätt, det vill säga inte ha öppna sträckor mot vatten, eftersom varg simmar utan problem. Det finns speciellt utformade så kallade rovdjursavvisande stängsel som fungerar väldigt bra mot varg. Det vanligaste är ett färnät kompletterat med eltrådar upptill och nertill. Lodjur är svårare att stänga ute, men de orsakar inte heller så omfattande skador.

Foto: Hanna Dittrich Söderman

Det finns också andra förebyggande åtgärder, såsom till exempel sambete med nöt eller boskapsvaktande hundar. Du som vill veta mer om förebyggande åtgärder är välkommen att kontakta Länsstyrelsen. Läs mer om rovdjursavvisande stängsel på sidan 4 och om problemet att stänga mot vatten på sidan 15.

Stängsla klokt från början

Alla som har får bör tänka till, även om man håller till långt från dagens vargrevir. Om man ska sätta nytt stängsel kan man tänka på att sätta extra höga stolpar redan från början. Då blir det enklare att komplettera senare så att det uppfyller kraven på ett rovdjursavvisande stängsel. Om man har en lite större fårbesättning kanske man kan satsa på att åtminstone stängsla en mindre del med rovdjursavvisande stängsel. Då har man i alla fall en hage där man kan ha fåren om det skulle bildas ett vargrevir i närheten. Unga vandrande vargar kan vandra flera mil på en dag. Om en vandringsvarg passerar genom ett område kan man se över sina stängsel, ta in djuren på natten och öka tillsynen.

*Hanna Dittrich Söderman, rovdjurshandläggare
08-785 51 41*

Bilden visar ett stängsel som förstärks med lapptyg efter ett vargangrepp 2009. Foto Hanna Dittrich Söderman

Rovdjursangrepp?

Om man misstänker att ett får eller lamm skadats eller dödats av ett rovdjur ska man så snabbt som möjligt ringa till Länsstyrelsen som då gör en besiktning av platsen och djuren. Man bör inte flytta döda djur, men gärna täcka över med till exempel en presenning. Om det visar sig vara ett rovdjursangrepp kan vi också hjälpa till med akuta åtgärder för att minska risken att det händer igen, till exempel genom en temporär förstärkning av befintliga stängsel. Om besiktningen visar att det är varg eller lodjur som orsakat skadorna har man rätt till ersättning.

Kontaktuppgifter till besiktningsmän: Gunnar Schön, telefon 073-914 39 50, Jakob Broander, telefon 070-627 45 56 samt på telefonsvarare 070-785 01 22.

Måste det vara så dyrt att stängsla?

Många upplever stängsling som både dyrt och besvärligt. Visst finns det ett stort utbud av billiga grejer att köpa, men Dick Karlsson som arbetat många år med stängsel och stängsling, tycker att det mest ekonomiska är att investera i ett stängsel som håller i åtminstone tio till femton år. Här delar han med sig av sina tankar kring stängslingskostnaderna.

Snåla aldrig på hörnen

- Det mest kostnadseffektiva är förstås att bygga ett stabilt och långsiktigt hållbart stängsel. På det viset är ett stängsel att jämföra med en byggnad, säger Dick Karlsson som driver företaget Delka Produkter AB som säljer både stängselprodukter och stängslingstjänster.

- Man måste då välja rätt material i det stora utbud som erbjuds av stängslingsprodukter av mycket skiftande kvalitet. Att bygga för klen eller snåla in på till exempel isolatorer blir dyrare i längden, konstaterar han.

- Det man aldrig ska snåla in på är stängslets bärande konstruktioner, det vill säga hörnen och grindhålen. Dessa ska byggas med ordentliga parallelogram av rejäla stolpar som slås djupt ner i marken. Däremellan kan man gå ner i dimension på stolparna, men att slarva med hörnen är lika dumt som att slarva med grunden när man bygger ett hus. Stolpar i hörn och vid grindhål ska vara minst 10 centimeter i diameter och vara minst 220 centimeter långa.

För framtida anpassning

- Tänk till när det gäller längden på stolparna. Även om man stänger för får gör man klokt i att inte välja för korta stolpar. Om man sätter stolpar som är minst 175 centimeter långa har man möjlighet i framtiden att anpassa stängslet för andra djurslag eller att förstärka till ett rovdjursavvisande stängsel om behov uppstår. Och även om man inte har varg i markerna har man kanske vildsvin som man vill hålla utanför hagen.

- Ett rovdjursavvisande stängsel har en lägsta tråd

som är 20-30 centimeter över marken. Då klarar man att hålla får inne och vildsvin ute, berättar Dick. Tråden ska vara en ståltråd på minst två millimeter, tycker han. En så kallad "high tensile-tråd" är en som har god draghållfasthet. Om hagen har ett bra yttre stängsel kan man använda billiga plastpinnar och elband eller tunnare och mjukare tråd för att fixa en smart fällindelning inom hagen.

Välj material med marginal

- De billigaste isolatorerna har mycket kort livslängd. De spricker och fryser sönder. Dyrast är långtidsisolatorer som säljs med 10 års garanti. Däremellan finns ringisolatorer med järnkärna som kan vara både bra och dåliga. Man måste ta noga reda på vad man köper, för det går inte att se skillnaden med blotta ögat.

Valet av aggregat beror naturligtvis på djurslag och hur stora områden man ska stängsla. Det mest kostnadseffektiva idag är att välja ett av de så kallade smarta aggregaten som ger en utgående laddning på 15 Joule. Man bör välja aggregat med marginal. Tillverkarna presenterar teoretiska sträckor i sina produktblad, men i verkligheten finns alltid förluster som man måste kompensera för. De nätslutna aggregaten är att föredra men det finns solcellsaggregat som fungerar bra där man inte har tillgång till el. Och självklart gäller det att man röjer under stängslet för att undvika förluster och att man jordar på rätt sätt.

Själva stängslingsarbetet kan underlättas väsentligt med god planering.

-Välj stängsellinjer med omsorg så att man undviker fler hörn än nödvändigt. Gör också ett bra grundarbete genom att till exempel röja bort stenar och träd som står för nära. Om man känner sig osäker på hur man ska bygga tillräckligt stabila hörn och grindhål kan man anlita någon för det arbetet och sedan själv sätta stolpar och tråd mellan dem, tipsar Dick avslutningsvis.

Hanna Williamsson

Foto: Åsa Pettersson

Lästips!

Stängselboken av Anders Råsberg tar upp både praktiska och teoretiska frågor kring stängsel. Finns att beställa från Jordbruksverkets webbutik: <http://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/stangselboken.html>

Kurstips!

Länsstyrelsen erbjuder två kurser i stängsling, se sidan 19.

Hur får man stängsla, egentligen?

Att se till att stängslet håller betesdjuren i hagen är djurhållarens skyldighet. Man får dock inte stängsla hur man vill! Lagstiftning som rör stängsling syftar till att ta tillvara betesdjurens, men också det vilda djurlivets och allmänhetens, intressen.

Lagen skyddar tama och vilda djur

Lagar och regler om hägnader har en lång historia. Flera landskapslagar från 1200-talet inrymmer hägnadsskyldigheter och tvister om dessa. Då som nu gäller att det är djurhållarens ansvar att djuren inte rymmer och ställer till med skada utanför hagen. Betesdjuren ska också skyddas från skador. Nuvarande djurskyddslag säger bland annat att hägn ska ge djuren tillräckligt utrymme och skydd. Enligt Jordbruksverkets och Djurskyddsmyndighetens föreskrifter ska ett stängsel vara väl uppsatt och underhållet samt utformat så att djur inte skadas. Stängseltrådar och stängselnät ska vara väl sträckta. Stängsel som innehåller taggtråd får inte vara elektrifierade.

Det är inte bara tamdjuren, utan i lika hög grad de vilda djuren, som kan skadas på grund av bristfälliga, dåligt uppsatta eller trasiga stängsel. Markägare kan bli ålagda att plocka bort gamla stängsel som inte längre används, exempelvis taggtråd och nät. Här finns stöd både i djurskyddslagstiftningen och i miljöbalken.

Dåliga stängsel är farliga stängsel. För djur som fastnar i stängseltrådar kan det bli en plågsam död. Foto: Karin Olsson

Förbättringar för hästar

Djurskyddet för häst har på senare år förbättrats, bland annat när det gäller stängsel och utevistelse. Det handlar om att minska skaderiskerna, ge hästar tillräcklig möjlighet att röra sig fritt i sina naturliga gångarter och förbättra deras möjligheter till social kontakt med andra hästar. Elstängsel bör utformas så att materialet brister om en häst fastnar och stängsel med taggtråd får inte användas. Uppenbart riskabla områden på betet ska avgränsas så att de blir oåtkomliga för hästarna.

Välkomna och varna

Allemansrättens grund är att alla ska kunna vistas i områden för friluftsliv och röra sig fritt i den svenska naturen oberoende av vem som äger marken. Samtidigt ska var och en som nyttjar allemansrätten visa hänsyn och varsamhet. Alla har rätt att passera över stängsel för att nå mark där allemansrätten gäller. Markägare får inte sätta upp stängsel för att stänga ute människor från sådan mark. Enligt miljöbalken kan Länsstyrelsen kräva att en markägare ordnar genomgångar, exempelvis stättor eller grindar, om djurstängsel hindrar allmänheten att nå viktiga friluftsområden. Markägare kan även föreläggas att riva stängsel som är uppsatta enbart för att hindra allmänheten.

Enligt Svensk Elstandard ska ett elstängsel som löper utmed allmän väg eller gångstig vara utmärkt med skyltar som varnar för elstängsel på siktavstånd från varandra. Skyltarna ska vara säkert fastsatta på tråden eller på stolparna. Det kan också vara på sin plats att sätta upp skyltar som varnar för fara, till exempel "Varning för tjuren" vid en beteshage med tjurar. Det är däremot inte tillåtet att sätta upp skyltar som förbjuder allmänheten tillträde till hagar där allemansrätten gäller.

Alec Lundström,
enheten för länsveterinärer, 08-785 43 81

Lagrum

- Djurskyddslagen, SFS 1988:534, 3 §.
- Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om djurhållning inom lantbruket m.m., SJVFS 2010:15, L 100, 1 kap, 32 – 34 och 38 §§.
- Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om hästhållning, DFS 2007:6, L 101, 5 kap, 4 – 8 §§.
- Miljöbalken, 1998:808, 15 kap, 30 § och 26 kap, 11 §.
- Svensk Elstandard SS-EN 61011.

Foto: Camilla Dahlberg

Betesplanera mera!

Betesplanering är en svår konst som bygger på att rätt djur ska beta rätt mark vid rätt tidpunkt för att få önskad tillväxt på djuren och önskad skötsel på betesmarken oavsett väder. Under fjolårets rekordblöta säsong fick många uppleva hur svårt det kan vara. Klok stängsling kan vara en framgångsfaktor.

En plan är en plan

Alla som har djur på bete har en betesplanering. I sin enklaste form släpper man ut djuren i hagen på våren och tar in dem på hösten, som man alltid brukar göra. Men en betesplanering kan göras hur avancerad som helst genom att till exempel analysera betets näringsinnehåll, mäta djurens tillväxt och sätta upp olika mål för olika djurgrupper. Kraven på en betesplanering varierar naturligtvis beroende på produktion. Men en sak har de alla gemensamt: En plan är alltid bara en plan, aldrig ett facit. För det finns inga normalår, så det som fungerade ett år behöver inte alls vara optimalt nästa. Men med en bra plan i ryggen är det lättare att improvisera allteftersom förutsättningarna förändras. Eller som general Eisenhower lär ha sagt under andra världskriget: "Planer är inget men planering är allt".

Fållindela, prioritera och flytta i tid

En stor hage med ett bra stängsel runt både vallar och naturbetesmarker är praktiskt och rationellt på många sätt. Men i en stor fålla blir ofta bara de smakligaste delarna avbetade medan andra ratas. Att dela in i fållor ger fler möjligheter till aktiv betesplanering. Genom att till exempel skilja på naturbetesmarken och åkermarken har du möjlighet att prioritera att få naturbetesmarken bra avbetad medan åkermarken kan skördas eller putsas om djuren inte hinner med att beta av allt under säsongen. Och genom att dela in naturbetesmarken i flera fållor får du möjlighet att anpassa betespåsläppet så att de torra, magra markerna, som ofta är de atrikaste, ibland kan få ett sent betespåsläpp så att floran hinner fröa då och

då. Näringsrikare, fuktigare naturbetesmarker förväxer fortare och riskerar också en större förnaansamling och kan behöva ett tidigt betespåsläpp för att bli bra avbetad.

För små fållor är naturligtvis inte bra ur djurvälståndssynpunkt och ibland kan tillgången till vatten försvåra en rationell fållindelning. Men det kan vara lönsamt att försöka dela upp en stor hage. Fållindelningen kan göras med en enklare och billigare form av stängsel än det yttre stängslet. Samtidigt som utnyttjandet av betesresursen blir bättre så minskar risken att inte klara miljöersättningskrav.

Att flytta djuren i tid är grundläggande. Ha alltid en plan för vad du ska göra när betet inte räcker till där djuren går. I bästa fall har man en fålla med bra bete att flytta djuren till. Annars gäller det att flytta dem till en fålla där det är lämpligt med tillskottsutfodring, det vill säga inte naturbetesmarken med den fina floran. Att låta överbeta hagen är inte bara dåligt för djurtillväxten utan ger också ett sämre bete på sikt, utarmar betesfloran och ökar risken för trampskador.

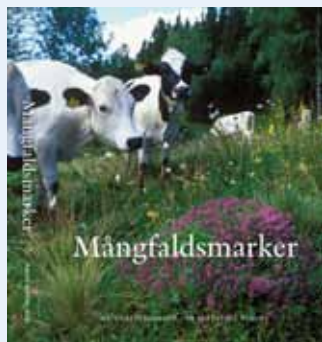
Hjälps åt?

Man har naturligtvis de hagar och de betesdjur man har på sin gård, men genom att samarbeta med sina grannar kan man ibland hitta lösningar där alla blir vinnare. Att låta grannens får beta hästhagen en sommar hjälper dig inte bara med att hålla efter slyet och åtgärda ratorna utan minskar också parasittrycket. Samtidigt kan hästarna göra stor nytta i fårhagen genom att skona den känsliga floran, särskilt med ett sent betessläpp. Med grannens nötkreatur har du en bättre chans att hålla efter hasselsly i fårhagen samtidigt som fåren kan ge älgräset en omgång i grannens kohage. Att utnyttja de olika djurslagens olika sätt att beta gör det lättare att klara betesmarksskötseln. Men det är bara möjligt om stängslen tillåter att man växlar djurslag eller enkelt kan anpassas.

Hanna Williamsson

Lästips!

"Mångfaldsmarker" innehåller mycket kunskap om bete och naturbetesmarker för dig som vill utveckla din betesplanering. Finns att köpa i bokhandeln.

Lästips!

Klassikern "Bete och betesdjur" beskriver, bland mycket annat, på ett bra sätt hur de olika djurslagen betar. Finns att beställa från Jordbruksverkets webb-butik: <http://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/bete-och-betesdjur.html>

Hägnader i landskapet förr och nu

Att hägnad och hägnad ut betade djur är något som präglat landskapet i århundraden. Har du någon gång funderat över hur dagens stängselsträckning stämmer med den historiska? Att förstå gamla tiders stängsling kan ge nya perspektiv på landskapet omkring dig, inte minst om du funderar på att stängsla nytt.

Bete på träda och utmark

Boskapsskötsel och betesdjurens behov har präglat landskapet under mycket lång tid. Djur betade under århundraden före den agrara revolutionen, plogen, växelbruket och konstgödningens introduktion. Jordbruken var förhållandevis små och många. Man hade självhushåll och flera olika djurslag i små besättningar. I Mälardalen dominerade tvåsätet som odlingssystem och betesdjuren hölls från vår till sen höst dels i det åkergräde som låg i träda, dels på utmarken. I trädesgrädet betade boskapen dikesrenar, åkerholmar och brynzoner. För att optimera utnyttjandet av betet lät man olika djurslag beta tillsammans. Det förekom även tidigt särskilda beteshagar för olika djurslag, beroende på läge och vegetation. Kalvhagarna låg närmast gården, kohagarna där det fanns tillgång till näringsrik växtlighet och dricksvatten. Hästarna och fåren hölls gärna på högre belägen och lite torrare mark. Även ängsmarker betades, men först sent på säsongen, efter att slåttern och lövtakten var avklarade.

Trädesgräde

Hägnaderna byggdes upp i första hand kring åkermarken, oftast en bit upp i omgivande backar för att förhindra att åkerytorna skuggades. Spannmål till brödsäd skulle skyddas från de betande djuren. Arbetet med att uppföra och underhålla hägnader var synnerligen tidskrävande. Underhållsskyldigheten reglerades redan i de medeltida landskapslagarna.

En dåligt underhållen eller nedrasad hägnad kunde få stora konsekvenser för försörjningen om boskapen kom in på åkermarken och förstörde grödan.

I Mälardalen var det vanligaste hägnadsmaterialet trä. Trädesgräddar, eller hängärdesgräddar som de också kallades, uppfördes av enestötar och granslanor med vidjor som togs av ung gran. Ofta var det brist på byggmaterial och för att det skulle räcka längre var det vanligt att spräcka granslanorna i tu. Enestötarna brändes i ena änden för att förlänga livslängden och förhindra fukt från marken att tränga in i träfibrerna. Det var också viktigt att dra fram grädesgården kortast möjliga väg för att hushålla med grädeselvirket.

Taggtråden - en kort historia

En förhållandevis kort mellanperiod i landskapets långa historia användes den amerikanska innovationen taggtråd. Den var både billig och tekniskt möjlig att dra fram på ett annat sätt än de gamla trädesgräddarna. Den blev därför vanlig efter andra världskriget men är nu på väg att fasas ut. Idag är det återigen aktuellt att hushålla med hägnadsmaterialet och undvika många hörn som försvagar stängselkonstruktionen. Vinsterna med att återanvända riktigt gamla hägnadssträckningar torde vara flera. Man gör förstås en kulturhistorisk gärning genom att förtydliga landskapets historia. Och om stängslet åter hamnar en bit upp i skogen istället för i dikeskanten återskapas ett bryn mellan öppen mark och skog. Där kan förhoppningsvis rester av hävdgynnad flora som gömmer sina frön i marken gro och spira tack vare lagom mycket tramp, mulbete och ökat solinfall. Ett sådant bryn ger också betesdjur som går på åkermark en chans att söka skydd från väder och vind.

Ylva Othzén,
enheten för miljöplanering, 08-785 50 87

Detalj ur den geometriska jordeboken över Edeby bytomt, Lovö socken på 1640-talet. Kartan gjordes av lantmätare Sven Månsson. De stiliserade trädesgräddarna inhägnar gårdstomterna i byn. Till höger syns en fågata för boskapen som leder ut mot betet på utmarken. (Akt nr A1:12, LMV)

Hitta gamla kartor....

...över dina marker och ta reda på var hägnaderna sträckt sig genom landskapet förr via Lantmateriets e-tjänst "Historiska kartor". Där kan du söka via kartan och hitta gammalt kartmaterial från åren 1628 till 1927. Tjänsten är gratis. Adressen är www.lantmateriet.se. Under fliken "Kartor och geografisk information" hittar du "historiska kartor".

Bilden visar en detalj ur 1745 års karta över en liten del av Drottningholms kungsgårdens ena åkergräde. Vargropen finns inte kvar idag, men visar att rovdjur under historisk tid funnits i odlingslandskapet och nära bebyggelse.

Checklista SAM 2013

Undvik några vanliga och allvarliga fel som brukar dyka upp i SAM-handläggningen genom att gå igenom den här checklistan innan du skickar in din ansökan.

- ☑ **Har du anmält alla block i SAM-ansökan som du har blockbundna åtaganden för?** Det kan till exempel gälla åtagande för betesmarker, ekologisk produktion eller natur- och kulturmiljöer. Om du har sålt mark eller förlorat arrende för mark som du har ett blockbundet åtagande för ska du ange det under "övriga upplysningar".
- ☑ **Har du valt rätt grödkod för dina betesmarker?** Grödkod 49 eller 50 är för bete på åkermark, det vill säga mark som är lämplig att plöja. Om dessa beten är dåliga och därmed inte berättigar till miljöersättningen för vallodling eller kompensationsbidrag ska du välja grödkod 49, annars gäller grödkod 50. Grödkod 52 används endast för bete på betesmark, det vill säga mark som inte är lämplig att plöja.
- ☑ **Har du ny jordbruksmark med i din ansökan?** Ta inte med ny mark i SAM-ansökan, så kallade 00-block, om du inte är säker på att det är jordbruksmark. Länsstyrelsen och Jordbruksverket börjar besöka dessa block redan på våren. Om det vid besöket visar sig att den inte godkänns som jordbruksmark riskerar du avdrag på din utbetalning och om avvikelserna är stora kan utbetalningen helt utebli. Är avvikelserna så stora som 50 procent blir det avdrag på din utbetalning även kommande år. Du kan inte ändra arealen på 00-blocket efter att det har besökts.
- ☑ **Har du nyröjd mark med i din ansökan?** Ta inte med nyröjd mark som tidigare dömts bort i blockinventeringen eller fältkontrollen utan att tydligt ange att du åtgärdat bristerna genom att begära

kartredigering och motivera (se hur du gör på nästa sida). Om motivering saknas eller marken inte godkänns som jordbruksmark riskerar du avdrag på din utbetalning.

- ☑ **Har du inte e-signering?** Då måste du skriva ut och skriva under underskriftssidan till SAM-2013 och skicka in den. Om underskriftssidan kommer in efter den 15 juni 2013 eller är underskriven av fel person så avvisas hela SAM-ansökan 2013.
- ☑ **Har du tagit över delar av ett jordbruksföretag?** Då måste du själv skicka in en SAM-ansökan senast den 18 april för att få gårdsstöd för den mark som du tar över. Dessutom måste du ha minst fyra hektar jordbruksmark och stödrätter för minst fyra hektar den 18 april.
- ☑ **Du har väl rätt att söka på den mark du anmält i SAM-ansökan?** Efter den 15 juni gör Länsstyrelsen en kontroll så att ingen mark är dubbelsökt, det vill säga att inte fler än en lantbrukare sökt för samma block. Den som vid kontrollen har sökt fel riskerar avdrag på sin SAM-ansökan och i värsta fall totalsanktion, det vill säga ingen utbetalning alls. Är den dubbelsökta marken 50 procent eller mer av den korrekt ansökta arealen blir det avdrag även kommande år. Det går inte att ta bort den marken ur ansökan efter det att Länsstyrelsen påbörjat kontrollen.

Viveka Appeltofft

Nytt kontonummer?

Du kan inte längre ändra ditt kontonummer i din SAM-ansökan. Istället får du anmäla nytt kontonummer till Jordbruksverket via "Mina Sidor" med hjälp av e-legitimation eller genom att fylla i blankett JSB 3:5. Blanketten kan du hämta hem från Jordbruksverkets webbplats; <http://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/anmalan-andring-av-kontonummer.html> eller beställa på telefon från Jordbruksverket eller Länsstyrelsen. Nytt är också att du med anmälan måste bifoga kopia på godkänd ID-handling.

Tips i SAM Internet

Ansökningar via SAM Internet innehåller generellt både färre fel och mindre allvarliga fel än pappersblanketten gjorde på sin tid. Det är bra för dig som ansöker om jordbrukarstöd, inte minst för att handläggningen går smidigare så att fler kan få sitt stöd utbetalt tidigare. Här följer några råd som underlättar din SAM Internetansökan.

- ⇒ Gör din ansökan med e-legitimation så slipper du skriva ut och skicka in underskriftssidan. OBS! Vill du skicka in din ansökan med e-legitimation måste du även logga in i SAM Internet med e-legitimation.
- ⇒ Om du vill ansöka på ungefär samma uppgifter som ifjol så är det lätt att hämta alla uppgifter från 2012. Observera att även om du tycker att det är samma i år som förra året är det viktigt att du tittar igenom din ansökan innan du skickar in den. En del block kan ha ändrats något och då kan du behöva anpassa din ansökan till de nya arealerna. Även ditt åtagande kan behöva anpassas. Ändrade block markeras med röd färg i block- och skifteslistan.
- ⇒ När du markerar ett block så kan du se vilka åtaganden du har på blocket. Har du ett åtagande på blocket så ska du inte ansöka om ett nytt på samma block. Vill du utöka ett åtagande så ska du endast utöka med den nytillkomna arealen.
- ⇒ Om du vill ändra dina blockgränser i SAM Internet måste du begära kartredigering, det räcker inte att bara rita om skiftets gränser. Gör så här:
 - 1) Markera blocket
 - 2) Välj "Block" ovanför kartbilden
 - 3) Välj "Föreslå ändring av block"
 - 3) Motivera
 - 4) Rita skiftet som det ser ut i verkligheten.

Karin Olsson

Ny adress

Underskriftssidor, ansökningar på pappersblanketter och ändringar ska från och med i år skickas till:

Länsstyrelsen i Stockholms län
FE 12
839 81 Östersund

Där kommer handlingarna att skannas för att möjliggöra e-handläggning, årets stora nyhet i SAM-handläggningen.

Behöver du hjälp?

Hjälp via telefon och Internet

Om du får problem när du fyller i din ansökan så kontakta oss på enheten för lantbruksfrågor. Många gånger kan vi hjälpa dig per telefon så att du kan komma vidare med din ansökan.

Mellan den 2 och den 18 april erbjuds hjälp via telefon även på kvällar och helger. Då hjälps alla länsstyrelser i Sverige åt att bemanna en jourtelefon med telefonnummer 036-15 60 60. Under den perioden kan du även få hjälp via ett frågeforum på Jordbruksverkets webbplats, www.jordbruksverket.se

Hjälp på Länsstyrelsen

Du kan få personlig hjälp på Länsstyrelsen från vecka 8 till och med vecka 15. Du som anmäler dig får göra din ansökan på en dator på Länsstyrelsen. Handläggare finns där för att hjälpa till. Anmälan sker via telefon till Johannes Tykesson 08-785 49 20, Paulina Liljander 08-785 53 21, Karin Olsson 08-785 44 09 eller till någon annan SAM-handläggare. OBS! Platserna är begränsade, så boka redan idag!

Hjälp ute i länet

Länsstyrelsen erbjuder hjälptillfällen på tre olika platser i länet, se nedan. Du som anmäler dig får använda en dator i en datorsal och göra din ansökan i SAM Internet. Personal från länsstyrelsen hjälper till. Anmäl till Johannes Tykesson 08-785 49 20, Paulina Liljander 08-785 53 21, Karin Olsson 08-785 44 09 eller till någon annan SAM-handläggare. OBS! Platserna är begränsade, så boka redan idag!

Karin Olsson

Här kan du få hjälp med SAM Internet

Norrtälje	vecka 11, 12, 13 och 15
Berga Naturbruksgymnasium	vecka 14
Hallstavik	vecka 14

Lästips!

Broschyrerna "Så söker du stöd i SAM Internet" och "Nyheter och översikt 2013" som du fick med SAM-utskicket från Jordbruksverket innehåller många bra tips. Har du tappat bort dem finns de att läsa och ladda ner på Jordbruksverkets webb-butik: <http://webbutiken.jordbruksverket.se> och skriv in respektive namn på broschyren i sökrutan.

Lär av fjolårets kontrollresultat

Förra året besökte Länsstyrelsen ungefär 200 lantbrukare i länet för en fältkontroll. Oftast kontrollerades alla stöd som söktes, men ibland genomfördes kontroller av enskilda stöd, till exempel djurkontroller. Efter en sammanställning av fjolårets resultat så redovisas här tips på hur du undviker de vanligaste avvikelserna.

Gårdsstöd- och miljöstödskontroller

- ⇒ Tänk på att ha tillräckligt med djur för att kunna klara beteskravet på dina betesmarker. Helt obetade betesmarker ger både skötsel- och tvärvillkorsavvikelse.
- ⇒ Om du tar med ny jordbruksmark 2013 så ska den uppfylla kraven redan när du lämnar in SAM ansökan. Du har inte säsongen på dig att färdigställa marken. Givetvis har du dock säsongen på dig att uppfylla skötselkraven för bete eller skörd.
- ⇒ Ta bort sly och andra vedartade växter från åker marken. Det kan annars bli kostsamt då även en mindre avvikelse kan ge tvärvillkorsavdrag på samtliga stöd.

Foto: Rose-Mari Åkerström

- ⇒ Använd grödkod 49 (ej godkänd vallgröda) om dina vallar är ogräsrika eller upptrampade. Du får då gårdsstöd, men inte det extra vallstödet.
- ⇒ Ansöker du om skyddszoner så tänk på att grundkravet är att zonen minst måste vara sex meter bred och ha en anlagd vallgröda. Zoner som är för smala leder till att åtagandet hävs, med eventuellt återkrav som följd.

Tvärvillkors- och djurkontroller

- ⇒ Se till att dina djur är korrekt märkta, journalförda och rapporterade i rätt tid. Beställ nya brickor så fort du ser att djuren tappat några.
- ⇒ Journalför och rapportera vid förflyttningar och transporter av djur.
- ⇒ Dokumentera lagringskapacitet samt införsel och bortförsel av gödsel.
- ⇒ Dokumentation av kvävegödsling krävs för alla som sprider gödsel i Stockholms län.

Johannes Tykesson

Vilka tvärvillkor gäller mig?

Genom att utnyttja den elektroniska tjänsten Miljöhusesyn kan du få koll på alla tvärvillkor som gäller för dig och din verksamhet. Den kostar inget att använda och du hittar den på adressen www.miljohusesyn.nu

Du kan även boka in en individuell tvärvillkorsrådgivning av Hushållningssällskapet. Se under aktiviteter på sidan 17.

Nytt om märkning av djur

Jordbruksverket sänker den administrativa avgiften vid beställningar av originalöronbrickor och övrig märkningsutrustning, via Jordbruksverkets e-tjänst, till 10 kronor. För beställningar via blankett justerar Jordbruksverket den administrativa avgiften till 100 kronor för beställningar som kommer in till verket mellan januari och juni samt till 50 kronor för beställningar som kommer in mellan juli och december.

Nytt om registrering av djur

Jordbruksverket förlänger tiden du har på dig att journalföra dina djur. Du som håller nötkreatur, grisar, får eller getter ska nu journalföra händelser på produktionsplatsen senast 48 timmar efter att händelsen ägt rum. Enligt de tidigare reglerna skulle djuren journalföras samma dag som händelsen inträffat.

Ska du söka företags- eller projektstöd?

Att landsbygdsprogrammet nu är inne på sista året i programperioden innebär att pengarna börjar ta slut. Funderar du på att ansöka om företags- eller projektstöd bör du kontakta Länsstyrelsen först för att höra dig för om möjligheter till stöd. Detta gäller i princip för alla åtgärder.

Anders Larsson

Redovisa ditt stöd rätt!

När alla beviljade miljöinvesteringar, företagsstöd och projektstöd ska slutredovisas och betalas ut innebär det ett stort arbete. Det är därför viktigt att du noga följer anvisningarna och sätter dig in i vilka krav som gäller för redovisningen av ditt stöd. Bristande underlag leder till långa handläggningstider och sena utbetalningar. Det kan till och med resultera i att din ansökan avslås. Kompletta ansökningar kommer att gå före i vår handläggning. Alla anvisningar för utbetalning av stöden finns på Jordbruksverkets webbplats, www.jordbruksverket.se.

Clara Fägerlind

Fosfordammar

Om du vet med dig att du har marker med höga fosfortal eller områden med erosionskänslig jord kan du göra en insats för miljön genom att anlägga en fosfordamm. För att få bäst effekt bör fosfordammen placeras nära källan, till exempel i anslutning till en rasthage. Ett relativt enkelt sätt att anlägga dammen kan vara att bredda och fördjupa ett befintligt dike.

Vill du veta mer? Tveka inte att kontakta Länsstyrelsen för mer information.

Foto: Pia Stålnacke

Titta också gärna på filmen Fosfordammar -Hur Var Varför som du hittar på www.youtube.com. Skriv in fosfordammar i sökfältet.

Sök Utvald miljö nu!

2013 är Landsbygdsprogrammets sista år. 18 april 2013 är därför sista chansen att söka miljöersättning inom Utvald miljö. Du som vill söka en miljöinvestering gör också klokt i att skrida till verket snarast, både för att hinna få ett beslut under 2013 och för att hinna avsluta din investering senast våren 2015. Om nästa programperiod erbjuder liknande stöd är ännu inte klart. Så även om pengarna börjar ta slut är det bättre att söka än att vänta!

Miljöersättningar:

- Restaurering av betesmarker och slåtterängar
- Skötsel av mosaikbetesmarker eller andra gräs-fattiga marker
- Bete på öar
- Särskild höhantering
- Mångfaldsträda
- Anpassade skyddszoner

Miljöinvesteringar:

- Restaurering av överloppsbyggnad
- Restaurering av alléer
- Återuppbyggnad av trädgårdsgård
- Anläggning och restaurering av våtmarker
- Rensning av våtmark
- Reglerbar dränering
- Damm som samlar fosfor
- Rovdjursstängsel
- Specialinsatser för landskapets natur- och kulturmiljövården

Mer information om de olika insatserna finns på vår webbplats, www.lansstyrelsen.se/stockholm/lantbruk. Blanketter och anvisningar hittar du på Jordbruksverkets webbplats, www.jordbruksverket.se. Du är såklart alltid välkommen att kontakta oss på Länsstyrelsen om du har frågor eller funderingar om Utvald miljö eller vill ha blanketter hemskickade med posten.

Hanna Williamsson

Lästips:

Dammar som samlar fosfor, Jordbruksinformation 11-2010, kan laddas ner från Jordbruksverkets webbutik, webbutiken. jordbruksverket.se. Sök på JO10:11

Trägårdesgården som återuppstod

Utmed landsvägen, nära Sibble i Grödinge socken, ligger Annbritt och Bengt Tengstedts torp. Trägårdesgården syns på håll när man kommer körande. Den stänger in gårdens får och ger samtidigt en vacker inramning av landskapet.

"Fuskgårdesgård" med ståltråd och spik

Redan på en karta från 1860 finns Annbritts och Bengts torp utritat, under namnet Vikare. När Annbritt köpte torpet av Stockholms stad 1997 var det mycket nedgången. Alltsedan dess har hon och Bengt varsamt renoverat torpet. Parallellt med sina andra arbeten som marknadsförare respektive ingenjör startade de också en mindre jordbruksdrift på gården med får och islandshästar. Idag jobbar Annbritt och Bengt bara med gården som nu hyser 14 tackor och två islandshästar.

Tanken på att bygga en gårdesgård fick Bengt när han hittade rester av en gammal gårdesgård runt den gamla åkern intill torpet. Han började med att bygga upp den rasade gårdesgården så gott det gick och byggde även ny hägnad där den gamla var helt borta. Han tog av det virke han kom över, använde ståltråd som slanor och använde sig till och med av en och annan spik för att hålla ihop hägnaden. Resultatet blev en "fuskgårdesgård" som inte höll så bra.

- Den gårdesgården blev varken så funktionell eller så vacker som jag önskade, säger Bengt.

Enligt konstens alla regler

2010 ansökte Annbritt och Bengt om stödet för att restaurera trägårdesgård som finns inom Utvald miljö. När de hade fått beslutet om beviljat stöd kunde Bengt börja bygga. Den här gången gick han in för att bygga enligt konstens alla regler. Han ville ha gårdesgården sådär praktisk och vacker som den blir om hantverket görs på rätt sätt. Den skulle effektivt stänga inne fåren och dessutom vara lätt att underhålla genom att byta

ut eller reparera enstaka delar vartefter behov uppkommer. Bengt ville göra arbetet själv eftersom han var intresserad av att lära sig det alltmer bortglömda hantverket. Genom att läsa böcker och prata med erfarna gårdesgårdsbyggare blev han mer och mer insatt i gårdesgårdsbyggets ädla konst.

8-10 meter gårdesgård på en dag

Första steget var att få tag i rätt material. Det ska vara undertryckt gran, det vill säga gran som fått växa tätt och mörkt och som därför ger ett kompakt och hållbart virke. Genom en skogsägare i Hälsingland kom han över rätt byggmaterial för omkring 100 kronor per gårdesgårdsmeter.

- Det svåraste till att börja med var att få ner stöarna på rätt plats och rätt sätt. Det ska vara cirka en meter emellan stöarna och varje störpar ska peka snett ifrån varandra. Det var inte alltid så lätt att få till i den steniga terrängen, berättar Bengt.

Det tog ungefär en dag för Bengt att få klart för sig hur han skulle hantera vidjorna. Grenen som ska användas till vidja ska tas när det är växtkraft i den och innan man fäster vidjan runt stöarna ska grenen delas på mitten och kokas mjuk som spagetti. Därefter snurrar man tre 8:or runt stöarna, med barkdelen riktad utåt. Gärdslena la Bengt på omkring 30, 60 och 90 centimeters höjd. När arbetet väl hade kommit igång tyckte Bengt att det flöt på bra och han kunde då bygga 8-10 meter gårdesgård på en dag. Resultatet blev en knappt 300 meter lång trägårdesgård av olikformigt och hållbart virke som hägnar in gårdens får.

- Gårdesgårdens naturliga ojämnheter gör den bara ännu vackrare, säger Bengt och berättar att de fått många positiva kommentarer om sin gårdesgård. Och byggandet gav mersmak. Bengt har även byggt en gårdesgård runt tomten på deras andra hus, men utan stöd från Länsstyrelsen.

Karin Joelsson

Ann-Britt och Bengt Tengstedts gårdesgård före restaurering.... Foto: Karin Joelsson

Stöd för återuppbyggnad av trägårdesgård...

... finns inom Utvald Miljö och syftar till att trägårdesgårdar som har rasat eller är på väg att rasa ska kunna återuppbyggas. Förutsättningarna för stödet är att det har funnits en gårdesgård på den aktuella platsen tidigare, att gårdesgården står i det öppna odlingslandskapet och att den återuppbyggs på traditionellt vis. Gårdesgård kring tomtmark ersätts inte. Ersättningen är 270 kronor per meter. Mer information finns på vår webbplats www.lansstyrelsen.se/stockholm/landbruk. Börja gärna med att ringa och anmäla intresse.

..... och efter. Foto: Karin Joelsson

Stängsla mot vatten?

Vid flera tillfällen under de senaste fem åren har varg simmat in i fårhagar från den öppna sjösidan och dödat får här i länet. Har man får som betar ner mot vattnet i eller i närheten av ett vargrevir måste man därför hitta en lösning för att skydda sina får. Därför bjöd Länsstyrelsen in Inga Ängsteg, verksamhetsansvarig och stängselexpert från Viltskadecenter till en kursdag om just detta. Den hölls vid Länna kyrksjö en försommardag och samlade 13 intresserade fårägare.

Nya förutsättningar

Med varg i länet förändras förutsättningarna för fårbeta. Detta kan i sin tur få konsekvenser för både friluftslivet och bevarandet av biologisk mångfald, särskilt i ett län med skärgårdsöar, kust och många små sjöar. Under århundraden har våra betesdjur gått ner och druckit vatten från sjöar och hav. Det sparar både arbete och utgifter då man både slipper stängsla sträckan och förse djuren med vatten. Djurens bete håller stränderna öppna, något som skapat värdefulla miljöer med stor biologisk mångfald. Dessa marker är också tillgängliga för det rörliga friluftslivet, eftersom besökare kan komma iland från båt eller kanot och utnyttja allemansrätten. Men om man vill skydda får som betar sådana marker mot vargangrepp krävs att sjösidan stängs. Det är också ett krav om man vill söka ersättningen för rovdjursavvisande stängsel. Men vad skulle sommarturisterna säga om de möttes av ett femtrådigt stängsel med 4500 volt i när de ska hoppa iland på sin sommarö? Och om fåren inte längre kan beta dessa marker, vem ska då hålla dessa värdefulla miljöer hävdade?

- Det finns inget bra generellt svar på hur vi löser detta. Man får se på varje gårds enskilda förutsättningar och försöka hitta en lämplig lösning. Det kan i vissa fall vara synnerligen problematiskt, berättade Inga för kursdeltagarna.

Möjliga lösningar

Om det inte är för långa sträckor utmed vattnet kan det gå att stänga av hagen mot vattnet. Man kan till exempel låta fåren beta området mot sjön under säkrare perioder, till exempel dagtid och stänga av under natten. En annan möjlighet är att stänga av sjösidan med vakare, det vill säga bojar ute i vattnet med en flagga i toppen. Dessa konstruktioner i vatten har dock inte tillämpats så mycket utan är fortfarande på försöksstadiet. På vissa ställen kan det vara aktuellt med ett flyttbart stängsel just på sträckan mot vatten, till exempel vid åar som behöver årensas varje år, men det krävs då att övriga tre sidor av stängslet är permanent för att berättiga till ersättningen. Att låta fåren sambeta med nöt eller häst som vargen har mer respekt för kan ha en skyddande effekt, likaså en boskapsvaktande hund.

- Inget stängsel är hundra procent rovdjurssäkert och i vissa betesmarker, till exempel betade skärgårdsöar, får vi acceptera att det helt enkelt inte går att skydda fåren med stängsel, konstaterar Inga.

Kursdeltagarna, som alla är berörda av problematiken på olika sätt, fick under kursen möjlighet att utbyta erfarenheter och diskutera möjliga lösningar för just deras situation.

Åsa Pettersson

Lapptyg i vatten. Foto: Linn Svensson

Snusdosa bland varg- och rävspår. Foto Länsstyrelsen

Har du sett rovdjur eller rovdjursspår?

Rapportera om du ser lodjur, varg, björn, järv eller kungsörn till Länsstyrelsen. Rapportera också om du ser spår som du tror är från något av dessa djur. Rapportera snabbt - då ökar chanserna att vi kan följa upp det du observerat. Rovdjursrapporter kan lämnas på webben, www.rovobs.se eller på Länsstyrelsens rapporttelefon, 070-785 01 22.

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Aktiviteter februari - april 2013

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Om aktiviteterna

Här kan du se ett urval av aktuellt kursutbud och vilken rådgivning som erbjuds. För mer detaljerad information hänvisar vi till Länsstyrelsens webbplats och till vårt elektroniska nyhetsbrev. Där kan du också hitta fler aktiviteter.

Aktiviteter som annonseras här genomförs av olika aktörer men bekostas alla helt eller delvis genom Landsbygdsprogrammet 2007-2013 som finansieras av EU och svenska staten. För en del aktiviteter tas en deltagaravgift ut. Eventuell deltagaravgift anges i annonsen. OBS! Efter sistaanmälningsdag är anmälan bindande.

Har du önskemål om andra aktiviteter än dem som annonseras här? Kontakta då Mette Kjöbek Petersen, 08-785 41 97 eller mette.kjobekpetersen@lansstyrelsen.se

Elektroniska nyheter

I det elektroniska nyhetsbrevet Landsbygd i Centrum får du löpande, direkt till din e-post, information om aktuell kompetensutveckling. Bli prenumerant på det elektroniska nyhetsbrevet på www.lansstyrelsen.se/stockholm/lic

Kalendariet på webben

I kalendern på vår webbplats finns alla aktiviteter. Det uppdateras löpande, så där kan du även hitta aktiviteter som inte hinner annonseras i de fyra tryckta numren av Landsbygd i Centrum. Du hittar kalendern på Länsstyrelsens webbplats, längst ner på startsidan, www.lansstyrelsen.se/stockholm.

Rådgivningscheck

Känner du ett behov av att diskutera utvecklingsidéerna för ditt företag med en rådgivare? Om dina utvecklingsplaner är förenliga med Landsbygdsprogrammet för Sverige 2007-2013 finns chansen att få en rådgivningscheck. Anmäl intresse och rekvidrera blankett från Länsstyrelsen.

Kontakt: Sofia Ståhle 08-785 47 31, sofia.stahle@lansstyrelsen.se eller Åsa Pettersson 08-785 49 32, asa.pettersson@lansstyrelsen.se

Bygdecheck

Föreningar och utvecklingsgrupper på landsbygden i Stockholms län som vill träffa en annan utvecklingsgrupp i en annan bygd eller förort i Sverige kan ansöka om en bygdecheck om 5 000 kronor.

Kontakt: Sofia Ståhle 08-785 47 31, sofia.stahle@lansstyrelsen.se

Rådgivning om gårdens natur- och kulturvärden

Hushållningssällskapet erbjuder kostnadsfri rådgivning för skötsel av värdefulla natur- och kulturmiljöer på din gård. Vid ett fältbesök går vi tillsammans igenom de specifika skötselfrågor du har. Det kan till exempel handla om skötsel av betesmark eller slåtteräng, träd och buskar i hagmarker, lämpliga betesdjur, hur du kan sköta dina stenmurar, hamlade träd, åkerholmar eller andra kulturelement för att gynna natur- och kulturvärdena samtidigt som stödreglerna uppfylls. Efter besöket sammanställs råden i ett rådgivningsbrev.

Anmälan och kontakt: Anmäl intresse till Frida Hedin, 018-56 04 32 eller frida.hedin@hushallningssallskapet.se

Arrangör: HS Konsult

Förverkliga din dröm

Har du en affärsidé, vill starta eget företag men vet inte hur? Du som är eller vill bli landsbygdsföretagare i Stockholms eller Södermanlands län har nu möjlighet att anlita en erfaren affärsrådgivare som kan lotsa dig framåt, vara ett bollplank för dina tankar och idéer och hjälpa dig att strukturera din vision till en handlingsplan.

Deltagaravgift: 500 kronor per timme exklusive moms.

Kontakt: Helle Reeder, 073-849 00 02.

Arrangör: LRF Konsult.

Trädgård som tillgång

Kompetensutvecklingsprojektet "Trädgård som tillgång" erbjuder just nu:

- Föreläsning i örtodling, den 7 mars i Malmköping
- Beskrining av fruktträd, tvådagarskurs den 18 och 19 mars i Eskilstuna
- Inspirationsdag med Lars Krantz, den 21 mars

Aktiviteterna vänder sig till besöksföretag på landsbygden och syftar till att fler företagare på landsbygden ska kunna använda trädgård som ett mervärde i företagandet. Projektet omfattar alla fem länen runt Mälaren och Hjälmaren.

Anmälan och kontakt: Mer information om dessa och andra aktiviteter inom projektet hittar du genom att söka på "trädgård som tillgång" på Länsstyrelsen i Västmanlands läns webbplats, www.lansstyrelsen.se/vastmanland. För frågor kontakta Elisabeth Håkansson, elisabeth.hakansson@lansstyrelsen.se, 021-19 50 40 eller Elisabeth Ögren, elisabeth.ogren@lansstyrelsen.se, 021-19 50 29.

Arrangör: Länsstyrelsen i Västmanlands län.

Miljövänlig hantering av hästgödsel

Vad kan stallägare och hästhållare göra i sin verksamhet för att minska miljöpåverkan? Länsstyrelsen har bjudit in Line Strand och Katarina Eningsjö från HS Konsult för att gå igenom gödselhantering och lagring av gödsel. Vad finns det för skillnader mellan strömedel? Vad stoppar vi i hästen och vad kommer ut och var? Medverkar gör också en miljöinspektör från kommunen och representanter från Länsstyrelsen.

Tid och plats:

- Den 21 mars, klockan 18.00 – 21.30, Norrtälje kommunhus
- Den 26 mars, klockan 18.00 – 21.30, Ekebyhovs slott, Ekerö
- Den 9 april, klockan 18.00 – 21.30, Haninge kommunhus
- Vallentuna, för tid och plats, se Länsstyrelsens webbplats.

Anmälan och kontakt: Anmäl dig senast en vecka före respektive kurstillfälle. Anmälan görs på Länsstyrelsens webbplats, www.lansstyrelsen.se/stockholm, via Kalendern som finns nere till höger på startsidan. För mer information kontakta Cecilia Norén, 08-785 49 11 eller cecilia.noren@lansstyrelsen.se eller Åsa Pettersson, 08-785 49 32 eller asa.pettersson@lansstyrelsen.se

Deltagaravgift: Aktiviteten är kostnadsfri för deltagarna.

Arrangör: Länsstyrelsen i Stockholms län

Erbjudande! Tvärvillkor + Miljöhusesyn!

Boka en individuell tvärvillkorsrådgivning hos Hushållningssällskapet och få en kostnadsfri genomgång av Miljöhusesynen. Du betalar endast för tvärvillkorsgenomgången, Miljöhusesynen bekostas med EU-medel. Du får:

- En fullständig genomgång av tvärvillkoren och övrig relevant lagstiftning i Miljöhusesyn gjord via webben samt utdrag av dessa i pappersformat/digitalt.
- En åtgärdslista för förbättringar.
- Konto med lösenord på den webbaserade Miljöhusesynen för fortsatt användning och en genomgång hur du använder den.

Anmälan och kontakt: Boka rådgivningen med Kikki Fors, 070-222 25 52, eller kikki.fors@hushallningssallskapet.se.

Deltagaravgift: Tvärvillkorsmodul för enbart växtodling kostar 2 200 kronor exklusive moms, för både djur och växtodling kostar modulen 3 300 kronor exklusive moms.

Arrangör: HS Konsult.

Trädgårdsrådgivning

Det finns möjlighet till kostnadsfri rådgivning om minskad användning och säkrare hantering av bekämpningsmedel samt optimerad användning av växtnäring riktad till odlare av kruk- och utplanteringsväxter.

Kontakt: Monica Konsult, Monica Borg Ohlson, 0220 - 408 18 eller 070-645 59 98.

Foto: Rose-Mari Åkerström

Greppa Näringen

greppa näringen

Greppa Näringen erbjuder kostnadsfri individuell rådgivning som både lantbrukare och miljön tjänar på. Målen är minskad övergödning, säker användning av växtskyddsmedel och minskade utsläpp av klimatgaser.

Du som har mer än 50 hektar åkermark och/eller mer än 25 djurenheter är välkommen att bli medlem. Du erbjuds då till exempel växtnärbalanser, kväve- och fosforstrategier, växtskyddshantering, kontroll av foderstater, markpackning och mycket mer inom flera olika rådgivningsmoduler anpassat efter gårdens produktion. Greppa Näringen är en samordnad satsning mellan Jordbruksverket och länsstyrelserna med stöd av LRF. Läs mer om vilken rådgivning som erbjuds på Greppa Näringens webbplats, www.greppa.nu.

Hitta din rådgivare!

Alla rådgivare i Stockholms län finns presenterade på Länsstyrelsens webbplats, www.lansstyrelsen.se/Stockholm/lantbruk. Kontaktperson på Länsstyrelsen är Cecilia Norén, 08-785 49 11.

Sparsam körning hemma hos dig?

Är ni några stycken som vill gå kurs i sparsam körning med traktor? Hushållningssällskapet kommer gärna och håller kursen hemma hos er. En förutsättning är att vi får samla ihop ett tiotal förare samtidigt. Det är också en fördel om det på gården eller i närheten finns ett par traktorer med common-rail-motor, något som krävs för att kunna koppla in våra elektroniska bränslemätare. Kursen innehåller både teoretiska och praktiska moment. Deltagarna får ett intyg att presentera för till exempel KRAV.

Deltagaravgift: 450 kronor per förare exklusive moms.

Kontakt: Gunnar Hadders, energirådgivare, 018-56 04 12, 070-556 40 66 eller gunnar.hadders@hushallningssallskapet.se. Naturligtvis är även du som inte vill ha kursen hemma hos dig välkommen att anmäla ditt intresse.

Arrangör: HS Konsult

Introduktionskurs i ekologisk odling...

.... av äpplen

Närproducerade och ekologisk odlade äpplen efterfrågas ständigt. Länsstyrelsen ordnar två kursdagar och en fältvandring som lär dig om förutsättningar, möjligheter, fallgropar och lösningar.

Tid och plats: Dag 1 hålls den 13 mars på Öknaskolan i Sörmland. Dag två hålls i Örebro län den 11 april och är under planering. Dag 3, en fältvandring, planeras att genomföras under sommaren i Stockholms län.

Anmälan: Anmälan till dag 1 senast den 28 februari via kalendariet på Länsstyrelsens webbplats.

....rabarber

Rabarber har blivit en trendig vågröda som erbjuder många möjligheter. Länsstyrelsen ordnar en kurs med Kirsten Jensen, erfaren trädgårdsrådgivare från Länsstyrelsen i Västra Götaland. Karl Källander, rabarberodlare deltar också.

Tid och plats: Den 14 mars på Öknaskolan i Sörmland.

Anmälan: Senast den 28 februari via kalendariet på Länsstyrelsens webbplats.

....sparris

Sparris är en exklusiv och lättsåld gröda med möjlighet till god förtjänst. Länsstyrelsen ordnar en kurs om förutsättningar, möjligheter, fallgropar och lösningar.

Tid och plats: Den 10 april i Fjugesta, Örebro län.

Anmälan: Senast den 28 mars via kalendariet på Länsstyrelsens webbplats.

Kontakt: Kurserna anordnas för landsbygdsföretagare i Mälardalenregionen. Andra deltagare är välkomna i mån av plats, gör i så fall en intresseanmälan till Mette Kjöbek Petersen via e-post mette.kjobekpetersen@lansstyrelsen.se

Deltagaravgift: Aktiviteterna är kostnadsfria för deltagarna, men kostnad för lunch och kaffe tillkommer.

Arrangör: Länsstyrelsen i Stockholms län.

Odling i tunnel

Jordbruksverket bjuder in rådgivare och etablerade odlare till en kursdag om möjligheterna med tunnelodling i Mellansverige. Dagen innehåller inspirerande föreläsningar om både bär- och grönsaksodling samt besök i en tunnelodling.

Tid och plats: Den 21 mars, Scandic Uppsala nord kl. 10-17

Anmälan och kontakt: Anmäl dig på Jordbruksverkets webbplats, www.jordbruksverket.se/kurserochseminarier, senast den 7 mars. Har du frågor, kontakta Christina Winter, christina.winter@jordbruksverket.se eller 070-258 04 44.

Deltagaravgift: Var och en betalar för lunch och fika på plats.

Arrangör: Jordbruksverket.

Rådgivning om frukt, bär, sparris och rabarber

För dig som yrkesmässigt odlar eller tänker lägga om till ekologisk odling av frukt, bär, sparris eller rabarber finns möjlighet till enskild rådgivning. Anmäl intresse för rådgivning snarast!

Kontakt: Kirsten Jensen, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 070-571 53 51 eller kirsten.jensen@lansstyrelsen.se.

Foto: Mette Kjöbek Petersen

Rådgivning om ekologisk grönsaksodling

Det finns möjlighet till rådgivning om yrkesmässig odling av grönsaker på friland.

Kontakt: Elisabeth Ögren, Länsstyrelsen i Västmanland, 070-325 38 12.

Rådgivning om ekologisk fjäderfäproduktion

För dig som tänker utöka den ekologiska produktionen eller lägga om till ekologisk fjäderfäproduktion finns möjlighet till rådgivning.

Kontakt: Åsa Odelros, 070-697 66 11 eller 0291-610 41.

Satsa på småskalig livsmedelsförädling

Funderar du på att börja med småskalig livsmedelsförädling? Eller är du redan igång och vill utöka eller bygga nya lokaler, slakteri, mejeri, tillverkning av marmelad, gårdsbutik eller bara sälja varor direkt till kund? HS Konsult AB erbjuder viss kostnadsfri rådgivning runt din affärsplan/ekonomi/produktionsupplägg, livsmedelslagstiftning eller byggnation av livsmedelsgodkända lokaler.

Kontakt: Agneta Pettersson, 019-603 27 23 eller Karin Bergkvist, 018-56 04 25.

Stängselkurser

Länsstyrelsen erbjuder två kurser i stängsling, en mer teoretisk och en mer praktisk. Gå båda eller välj den som passar dig bäst. Teorikursen hålls av Anders Råsberg från LRF som bland annat skrivit "Stängselboken" och han tar upp frågor om lagar och regler och annat man behöver veta innan man sätter igång och stängslar. Den mer praktiska delen hålls av Dick Karlsson från Delka Produkter AB som visar stängslingsprodukter och ger tips och råd inför själva stängslingen. Båda tillfällena tar upp hur man kan tänka kring kostnader för stängsling och passar oavsett djurslag.

Tid och plats: Teorikursen hålls på Länsstyrelsen den 11 mars. Den praktiska kursen erbjuds vid två tillfällen, den 10 april på Hamra Gård i Tumba och den 16 april på Delka i Sanda, Hargshamn. Kurstiden är 10-15.

Anmälan och kontakt: via Länsstyrelsens webbplats senast den 4 mars för teorikursen och den 25 mars för de praktiska kurstillfällena. För mer information kontakta Åsa Pettersson, 08-785 49 32 eller asa.pettersson@lansstyrelsen.se.

Deltagaravgift: Aktiviteterna är kostnadsfria för deltagarna, men kostnad för lunch tillkommer.

Arrangör: Länsstyrelsen i Stockholms län.

Foderproduktion och utfodring av får

Länsstyrelsen bjuder in till tre kvällar i mars som tar upp följande:

- Träff 1: Val av vallväxter, vallväxters egenskaper, skördetidpunkt och maskiner. Medverkar gör Jan-Olov Emilsson, Hushållningssällskapet.
- Träff 2: Fårets näringsbehov, fodermedel och näringsinnehåll, praktisk utfodring. Titti Strömne, Glada Fåret medverkar.
- Träff 3: Utfodring under ett fårår, foderstatsberäkning, hullbedömning, visning av Elitlamm foder. Titti Strömne från Glada Fåret medverkar.

Tid och plats: Träffarna hålls i Folkets hus i Norrtälje den 6 mars, den 13 mars och den 20 mars kl. 18-21.

Anmälan och kontakt: Anmäl dig senast den 27 februari via kalendariet på Länsstyrelsens webbplats www.lansstyrelsen.se/stockholm. För mer information kontakta Åsa Pettersson, 08-785 49 32 eller asa.pettersson@lansstyrelsen.se.

Deltagaravgift: 200 kronor exklusive moms per träff. Fika och material ingår.

Arrangör: Länsstyrelsen i Stockholms län.

Fråga kon

Fråga kon är en rådgivningstjänst för mjölkgårdar som tagits fram av Svensk Mjolk och som syftar till att ge praktisk rådgivning för förbättring av djurhållningen och djurhälsan. Djurbaserade mått för kor, kalvar och ungdjur och bedöms av kalibrerade bedömare.

Anmälan och kontakt: Martin Odensten, husdjursrådgivare 021-17 77 23 eller 070-338 50 10.

Deltagaravgift: Kostnad 4 000 kronor exklusive moms.

Arrangör: HS Konsult.

Laga mat utomhus

Välkommen till två kurser i utomhusmatlagning.

- Utomhusmatlagning i praktiken lär dig laga god mat över öppen eld, i kokgrop med mera.
- Lär dig servera säker mat utomhus på kursdagen om livsmedelshygien och livsmedelshygien utomhus.

Tid och plats: Utomhusmatlagning i praktiken: Björnö Västerås, 13-14 mars, Livsmedelshygien och livsmedelssäkerhet utomhus: 22 april, Örebro.

Anmälan och kontakt: Urban Laurin, 070-494 44 66 eller urban.laurin@telia.com.

Arrangör: Progrezzum, www.urban-laurin.com

Lamning och lamningshjälp

Välkommen till en kvällskurs som tar upp förberedelser inför lamning och lamningsproblem, hur du hanterar nedkylda lamm och strategier för övertaliga lamm i besättningen samt lammens första tid. Praktisk övning ingår där du får förlösa tyglamm ur en så kallad lamningslåda. Ulrika Rockström, Skärgårdsveterinär och Åsa Pettersson/Alec Lundström, Länsstyrelsen deltar.

Tid och plats: Kursen ges vid två tillfällen: den 13 mars på Berga naturbruksgymnasium och den 14 mars i Folkets hus, Norrtälje. Tiden är 18.00 till 21.30.

Anmälan och kontakt: Senast den 6 mars via kalendariet på Länsstyrelsens webbplats eller till Åsa Pettersson, 08-785 49 32 eller asa.pettersson@lansstyrelsen.se.

Deltagaravgift: 200 kronor exklusive moms. Fika och kursmaterial ingår.

Arrangör: Länsstyrelsen i Stockholms län.

Schmallenbergvirus är ...

... ett nytt virus som sprids med svidknott och har under bara några månader 2012 fått stor spridning i hela Sverige. Sjukdomen kan leda till missbildade foster hos får, getter och nötkreatur. Viruset smittar inte människor.

... inte längre anmälningspliktigt. Men för att övervaka förekomst av viruset i Sverige är din medverkan som djurägare väldigt viktig. Du som vill få information om hur sjukdomen berör dig som djurhållare hittar information och länkar på Länsstyrelsens webbplats, www.lansstyrelsen.se/stockholm, om du i sökrutan skriver Schmallenbergvirus.

Camilla Jullig, länsveterinär, 08-785 50 51

Foto: Christer Yrjas

Landsbygd i Centrum ges ut inom Landsbygdsprogrammet för Sverige år 2007-2013

Enheten för lantbruksfrågor:

Geber Ulrika	Lantbruksdirektör	785 49 07
Alfredius Hanna	Fältkontroller	785 49 18
Andersson Henrik C	Länsfiskekonsulent, fiske- och skärgårdsfrågor	785 40 55
Appeltoft Viveka	Ansvarig för gårdsstöd, samordnare av SAM	785 49 33
Berry Ylva	Fältkontroller, SAM-handläggning	785 42 93
Carlsson Cathrine	Återkrav	785 49 44
Carlsson Lars	Företagsstöd, projektstöd, startstöd	785 49 28
Dahlberg Gunilla	Administratör, administration bitillsyn	785 43 54
Florman Anna-Karin	SAM-handläggning, husdjur	785 42 37
Fägerlind Clara	Utbetalning av företags- och projektstöd, bredband	785 49 09
Hammarbäck Peter	Betesmarker: Åtagandeplaner, restaureringsstöd, utvald miljö, ängs- och betesmarksinventering	785 49 01
Hoffsten Mikael	Utbetalning av företags- och projektstöd, fiske	785 49 30
Joelsson Karin	Fältkontroller, Utvald miljö: kulturmiljö	785 49 29
Johansson Claes	Kartläggning av bredband	785 49 17
Kjöbek Petersen Mette	Ansvarig för kompetensutveckling, Landsbygd i Centrum	785 41 97
Larsson Anders C	Ansvarig för företagsstöd, projektstöd, startstöd och Leader, fastighetsfrågor	785 49 14
Liljander Paulina	SAM Internet, fältkontroller, flyghavre, Utvald miljö: mångfaldsträda	785 53 21
Lindqvist Carina	Återkrav	785 49 40
Nigell Richter Kristina	Ansvarig för miljöersättningar, SAM-handläggning	785 49 19
Norén Cecilia	Åtagandeplaner betesmark, stallgödselfrågor, biodlingsfrågor, ängs- och betesmarksinventering	785 49 11
Olsson Karin	Fältkontroller, SAM Internet, kartfrågor, fastighetsfrågor	785 44 09
Pettersson Åsa	Kompetensutveckling, företagsstöd, projektstöd, rovdjursstängsel	785 49 32
Sjöberg Niklas	Fiske- och skärgårdsfrågor	785 45 55
Strömberg Maria	Ansvarig för återkrav	785 49 38
Stähle Sofia	Kompetensutveckling inom företags- och landsbygdsutveckling	785 47 31
Stålnacke Pia	Vattenhushållning, Utvald miljö: våtmarker och växtnäring	785 49 31
Tykesson Johannes	Kontrollansvarig, SAM Internet	785 49 20
Williamsson Hanna	Redaktör Landsbygd i Centrum, Utvald miljö: betesmarker	785 49 13
Åkerström Rose-Mari	SAM-handläggning, tvärvillkor, Landsbygd i Centrum	785 49 37

E-postadress: lantbruk.stockholm@lansstyrelsen.se